

'Zomertrilogie' stemt tot nadenken

Nieuws van de Dag
5 april 1996

AMSTERDAM, vrijdag
„Op vakantie is het fijner dan anders. Anders zou je geen vakantie nodig hebben als het anders ook fijn was.” Het seksleven van Karl en Hilda bloeit weer even op tijdens hun verblijf in het Italiaanse Grado. Maar zelfs in deze 'prachtige' omgeving kunnen zij het leven van alledag niet loslaten.

Growing up in Public laat in het drieluik 'Zomertrilogie' drie echtparen zien die gevangen zitten in de sleur van hun huwelijk. Zij zijn bang voor de dood, de verveling en de stilte. Ze proberen de hiaten in hun leven te dichten, maar creëren alleen maar nog grotere gaten. Deze tragikomedie confronteert hen met hun dromen en de harde werkelijkheid.

Gewapend met eenvoudige, maar sterke dialogen zetten Dick van den Toorn en Debbie Korper drie verschillende echtparen op het toneel. In 'Hartelijke groeten uit Grado' genieten Karl en Hilda eindelijk van een zuurverdiende vakantie. In hun poging te ontsnappen aan de dodelijke routine in hun verhouding willen ze elk mooi moment benoemen en maken daarmee alles kapot.

Uitspraken als: „Het is allemaal voor niks geweest” en „Iedere dag is hetzelfde als de andere” kenmerken 'Balans'. Hier mijmeren twee gehuwden over de dingen die ze zo graag hadden willen doen en beleven, maar waar ze nooit aan toe zijn gekomen. Hun leven is vol onvervulde verlangens.

In 'Van Harte Beterschap' zijn navelsinaasappelen, kop-

telefoons en de auto de belangrijkste gespreksonderwerpen. Een echtpaar durft niet onder ogen te zien dat de man, die in het ziekenhuis ligt, niet lang meer te leven heeft. Ze verdoen hun tijd met gesprekken over koetjes en kalfjes en ontkennen uit alle macht de realiteit.

Franz Xaver Kroetz (1946) schreef 'Zomertrilogie' otfewel 'Münchener Kindl' in 1973. Hij staat bekend om zijn sobere, compromisloze dialogen die theater opleveren van de grimmigste soort. Vaak gaan zijn stukken over de leegte en de eenzaamheid van het arbeidersbestaan.

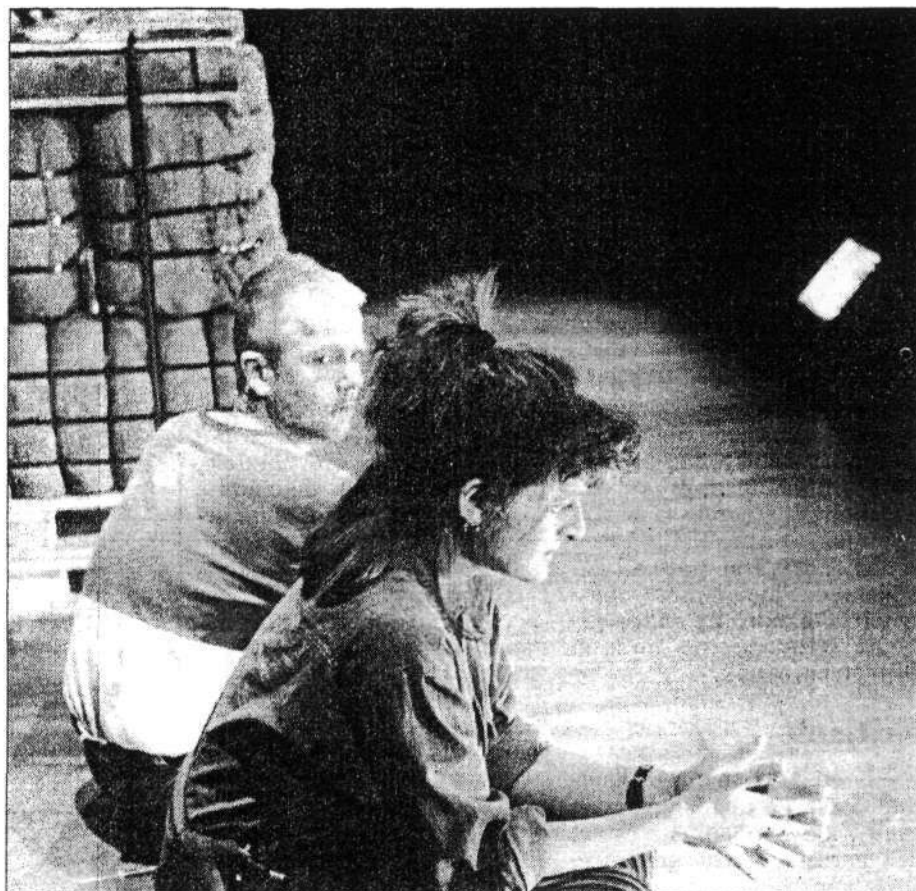
Kroetz kan tevreden zijn met de regie van Don Duyns.

Zó moet de schrijver het bedoeld hebben: direct en zonder pretenties. Juist die eenvoud maakt de voorstelling boeiend. Door het ontbreken van allerlei kunstmatige hulpmiddelen kan het publiek zijn volledige aandacht op de personages richten.

'Zomertrilogie' is in alle opzichten herkenbaar. Het stuk stemt tot nadenken over de zin van het leven. Toch valt het niet als een blok beton op een lege maag. Sommige fragmenten brengen een glimlach te weeg, om andere kun je schateren. Dat maakt de voorstelling licht verteerbaar en aantrekkelijk.

Tot en met 13 april in het Amphitheater.

Esther Kleuver

• Dick van den Toorn en Debbie Korper als verbitterde echtelieden in 'Zomertrilogie'.
FOTO: REYN VAN KOOLWIJK

Portretten van drie doorsnee echtparen

Voorstelling: Zomertrilogie, drie stukken van Franz Xaver Kroetz, door Growing Up in Public. Vertaling: Liet Lenshoek; regie: Don Duyns. Toneelbeeld: Johan Simons en Elian Smits; muziek: Jan Pieter Koch. Spel: Dick van den Toorn en Debbie Korper. Gezien: 4/3 Amphitheater, Amsterdam. T/m 13/4 aldaar; tournee t/m 4/5. Res. 020-6168942.

DOOFANNERIEK DE JONG

Waarom willen sommige mensen zo graag tot de doorsnee behoren? Waarom maken zij zichzelf zo klein? Hemeltergend kleingeestig is het gedrag van de drie echtelieden in *Zomertrilogie*. 'Denk eens na, gebruik toch je hersens!' zou je die lui op de speelvloer willen toeroepen.

Het trieste is dat Karl en Anna, en Karl en Hilde, of hoe deze uitwisselbare stellen ook mogen heten, wel degelijk proberen na te denken. Alleen hebben ze geen ander idioom ter beschikking dan holle gemeenplaatsen in de trant van: 'sparen is normaal' en: 'men moet de tering naar de nering zetten'.

Zij zijn zo kostenbewust dat ze nergens meer van kunnen genieten, en zeker niet van zuur verdiende extraatjes zoals een veertiendaagse vakantie aan zee.

In *Groeten uit Grado*, het openingsstuk, laat de vrouw haar man geen seconde met rust. Net als hij lekker een boek ligt te lezen dwingt zij hem het water in te gaan: 'Dat moet je uitbuiten! Thuis hebben we geen zeel!' En de zorgen, in *Van harte beterschap*, van een zieke over zijn naderende dood worden gesmoord in discussies over de aanschaf van koptelefoons en andere zaken waaraan een prijskaartje hangt.

Op het tonen van onvrede en ongeluk rust een groot taboe. 'Dankbaar' moet men zijn en 'bescheiden', volgens de vrouw in *Balans*. Paren die er slechter aan toe zijn klagen toch ook niet?

Met zijn huwelijksportretten, verschenen in de eerste helft van de jaren zeventig, had de Beierse schrijver Franz Xaver Kroetz een politieke boodschap. Hij wilde het publiek laten zien dat de geestelijke nood van Jan en Mien Modaal veroorzaakt werd door het kapitalisme met z'n dwingende consumptiemoraal en vervreemdende arbeidsverhoudingen. De stukken waren bedoeld voor uitzending op radio en tv, want alleen via de massamedia meende Kroetz de massa te kunnen bereiken.

Dat de regisseur van *Zomertrilogie*, Don Duyns, een bijdrage aan de klassenstrijd heeft willen leveren, lijkt alleen al onwaarschijnlijk daar hij Kroetz' volksdrama's in een elitair theatertje opvoert. We kijken duidelijk naar types uit een ander milieu, hetgeen de kloof tussen hen en ons er niet geringer op maakt. Hoezeer de spelers Debbie Korper en Dick van den Toorn zich ook inspannen om proletarigheid te vermijden, bijvoorbeeld door maar een héél klein beetje plat te praten, toch blijven hun personages angstige, fantasieloze kleinburgers die alles op alles zetten om zinloos voort te miezeren.

Later, zo troosten zij zich, halen ze het gemiste leven nog weleens in — als hun vlees tot stof vergaan is zeker.

Omdat Don Duyns verwijzingen naar 'de onderdrukkers' zorgvuldig vermijdt, richt al onze verontwaardiging zich op 'de onderdrukten' zelf, die hier sowieso minder aan slachtoffers doen denken dan aan daders.

Ze houden immers elkáár onder de duim! Domme Anna en Hilde, domme, domme Karl.

De huishoudboekjes van het geluk opgemaakt

THEATER

Zomertrilogie van Franz Xaver Kroetz door Growing up in Public, regie Don Duyns. In Amphitheater Amsterdam t/m 13 april. Tournee.

Na de Grunberg-trilogie van Tooneelgroep Amsterdam komt ook de theaterfirma Growing up in Public met een aktie: '3 Stukken voor de prijs van 1!' Drie stukken van de Duitse schrijver Franz Xaver Kroetz in dit geval, en daarin zit meteen het verschil met de Grunberg-avond: Kroetz' werk is van een verrassend hoog niveau.

Zijn stukken zijn hier vooral bekend door de vaak heftige enceneringen van De Trust en Hollandia. Ze gaan veelal over het door klei en kleinburgerlijkheid doortrokken leven op het Duitse platteland. De personages zijn arbeiders of boeren, meestal afgebeeld en afgestompt, maar Kroetz bekijkt ze altijd met enig mededogen. Zijn beschrijving van het aards geploeter is desolaat, maar nooit cynisch.

In regie van Don Duyns speelt Growing up in Public onder de titel *Zomertrilogie* nu Kroetz' drieluik *Münchener Kindl* uit 1973. Het is een opmerkelijk licht stuk, bestaande uit drie afzonderlijke delen. Telkens gaat het om een echtpaar dat de balans van het gezamenlijke leven opmaakt.

In het eerste stuk *Hartelijke groeten uit Grado* gaat een nog jong stel op vakantie naar de Italiaanse badplaats Grado, waar ze in twee weken tijd de dagelijkse zorgen van een heel jaar proberen te vergeten. Het is een vrolijk stuk met een timide ondertoon. Er wordt gemopperd over de prijs van zonnebrandcrème en over de vraag aan wie ze een ansichtkaart zullen sturen. Drie kaarten gaan er uiteindelijk op de post. 'Maar we zijn vergeten te

Zomertrilogie van Growing up in Public.

FOTO REYN VAN KOOLWIJK

schrijven dat het goed met ons gaat', zegt de vrouw. Ja, dit zou een mooie huwelijksreis zijn geweest, als de man niet zo moe was.

Debbie Korper en Dick van den Toorn die het echtpaar spelen trekken na *Grado* een vest en een plaid over hun lichaam en zijn dan ineens veertig jaar ouder. In *Balans* spelen zij een oud echtpaar dat maar met moeite kan verkroppen dat hun leven nooit enige roes heeft gekend. En in het laatste stuk *Van harte beterschap* proberen een man en een vrouw van middelbare leeftijd in een haast absurdistische monoloog de maagzweer van de man weg te praten. Het gesprek gaat over de auto, de zweer, de kinderen, maar vooral *niet* over waarover het zou moeten gaan: het uitgeblust zijn.

Zomertrilogie is een voorbeeldige voorstelling, sober geregisseerd met twee sublieme acteurs die niet alleen elkaar maar ook het publiek verbazen. Don Duyns heeft in zijn

regie elk effectbejag achterwege gelaten en zowel Debbie Korper als Dick van den Toorn imponeren met hun spel dat geraffineerd balanceert tussen ernst en vrolijkheid. Deze twee acteurs die van nature iets oerkomisch hebben, vergroten die kwaliteit hier met een tegentoon van treurigheid. 'Waar een mens woont, is hij thuis', zegt een van die typische Kroetz' personages. In dit stuk wordt aangetoond dat dat thuis ongemerkt een gevangenis kan worden.

Zo worden ze gaandeweg doorsnee-mensen met doorsnee-sores. Het is een kunst om in gewone taal belangrijke dingen over het leven te zeggen. Kroetz verstaat die kunst. Het is evenzeer een kunst als acteurs die gewone woorden diepte geven en ook dat gebeurt hier. Ja, *Zomertrilogie* is prachtig theater waarin de huishoudboekjes van het geluk worden opgemaakt.

Hein Janssen

Tevreden tobbers

TONEEL

Zomertrilogie, van Franz Xaver Kroetz, door Growing up in public. Regie: Don Duyns. Spel: Dick van der Toorn en Debbie Korper. Gezien: 10/4, Amphitheater; aldaar t/m 13/4; 16 en 17/4 in Haarlem; 1-4/5 in Utrecht

door PIETER BOTS

Geluk is zo gewoon, en toch is het voor gewone mensen zo moeilijk om gelukkig te zijn. Althans, voor de bijzonder alledaagse echtparen in Kroetz' Zomertrilogie.

Neem nou dat jonge stel in het eerste deel, *Hartelijke groeten uit Grado*. Eindelijk zijn ze van hun zuurverdiende geld een paar weken op vakantie, maar echt genieten kunnen ze niet. Moeten ze nu een fooi geven, aan wie zullen ze die ansichtkaarten schrijven. Ze willen het zo graag naar hun zin hebben, maar blijven toch tobben. "Hadden we ons maar bij een rondleiding aangesloten, nu hebben we geen inzicht in de schoonheid," verzucht Anna tijdens een uitstapje naar Venetië.

Dick van der Toorn en Debbie Korper spelen drie van zulke echtparen, die door de Duitse schrijver Kroetz in de trilogie *Münchner Leben* bijeengebracht zijn.

Kroetz schrijft rauwe stukken

over Beierse burgers, boeren en buitendui. Zijn werk is compromisloos en realistisch maar nooit zonder compassie.

In de prachtig oprechte en gevoelige voorstelling van Don Duyns zijn de drie tweetallen nog een tikkeltje herkenbaarder dan de kleine luiden die Kroetz beschrijft.

Driemaal maakt een echtpaar de balans van zijn geluk op. Of het nu die vakantievierders zijn of een bejaard koppel dat naarstig zoekt naar prettige herinneringen uit hun voorbije leven, of de vrouw die het bezoek van de doodzieke echtgenoot nauwelijks vol kan praten: geluk lijkt voor hen te koop, maar geld, dat hebben ze niet.

Toch maken de acteurs van de echtparen geen zeurpieten voor wie het gras van de buurman altijd groener is. Debbie Korper en vooral Dick van der Toorn stralen van nature zoveel blijmoedigheid uit dat hun personages plekerende, maar diep in hun hart toch tevreden mensen zijn. Liefde en verlangen houden hen op de been.

Met een enkel rekvisiet en in een minimaal decor tonen Don Duyns en zijn acteurs met ernst en vrolijkheid dat het niet eenvoudig is om gelukkig te zijn, maar dat je ook met een beetje minder geluk in harmonie kunt leven.

'Zomertrilogie' in de Toneelschuur Drie doorsnee echtparen maken de balans op

TOONEEL • RECENSIE

MARGRIET PRINSEN

Growing up in public. Zomertrilogie van Franz Xaver Kroetz. Regie: Don Duyns. Spel: Dick van den Toorn en Debbie Korper. Gezien: Amsterdam, Amphitheater, 4 april, nog te zien aldaar t/m 13 april; Haarlem, Toneelschuur, 16 en 17 april.

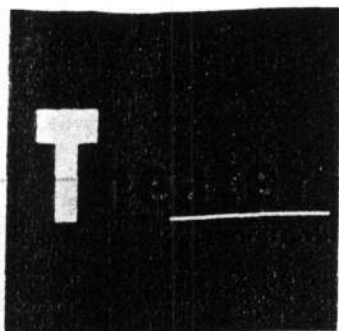
Drie echtparen, drie levens, drie treurige geschiedenissen. Drie voor de prijs van één, roept de folder olijk. *Zomertrilogie* is de Nederlandse vertaling van *Münchener Kindl* (1973), een drieluik van de hier vooral door de enceneringen van Hollandia bekend geworden Duitse auteur Franz Xaver Kroetz. In sobere, alledaagse dialogen schetst Kroetz een tamelijk genadeloos portret van het boeren- of arbeidersbestaan. Hoe veraf dan wel dichtbij dat milieu van ons af staat, hangt sterk af van de invalshoek die de regisseur kiest. Don Duyns regisseerde *Zomertrilogie* glashelder en hoewel het gaat om drie schetsen uit het leven van Jan en Mien Modaal, zijn ze herkenbaar genoeg.

De toon wisselt sterk. In het eerste deel *Hartelijke groeten uit Grado* hebben de acteurs onmiddellijk de lachers op hun hand. De dialogen tussen het jonge echtpaar Karl en Hilda, eindelijk op vakantie van hun zuurverdiende centen, zijn even droevig als hilarisch. Hun behoefte om te genieten is groot, maar geplet door het dagelijks geploeter. Onder het motto: 'we moeten genieten, want het heeft genoeg gekost' wordt elk werkelijk genot in de kiem gesmoord. Met roerende naïviteit en blijmoedigheid blikken de twee acteurs, Dick van den Toorn en Debbie Korper de wereld in vanaf hun balkon dat maar heel in de verte op

zee uitziet, want meer kunnen ze zich niet veroorloven. Geld maakt een allesoverheersend deel uit van het leven, bijvoorbeeld van de maag, want de bij het volpension behorende maaltijden dienen genuttigd, honger of geen honger. In korte scènes wordt vanaf hun balkonnetje in Grado duidelijk hoe weinig tederheid en geluk Karl en Hilda in het gewone leven is beschoren.

In *Balans* gaat het om een ouder echtpaar dat terugkijkt op hun leven. De man wordt gekweld door de gedachte dat hij zich geen uur van zijn leven kan herinneren dat belangwekkend genoeg was om te onthouden. „Dat moet je uit je hoofd zetten, wij zijn nu eenmaal doorsnee mensen.", antwoordt zij. Ook in het laatste stuk *Van Harte Beterschap* wordt vooral om de zaak heen gepraat. Over navel-sinaasappels, de aanschaf van een koptelefoon voor in het ziekenhuis (zonde van het geld als hij toch gauw doodgaat...), het eventuele uitlenen van de auto aan een familielid, over van alles wordt gepraat, behalve over waar het om gaat. De angst voor de dood, de confrontatie met het naderende einde na een leven dat niet is geworden wat ervan gehoopt werd.

Alle drie de stukken laten mensen zien die zich vastklampen aan cliché's, uit onvermogen om de realiteit onder ogen te zien. De dialogen van Kroetz zijn even simpel als veelzeggend en ze worden mooi gespeeld door Debbie Korper en Dick van den Toorn die allebei zowel droogkomisch erg sterk zijn als goed kunnen vertragen en verstillen. *Zomertrilogie* is in de ware zin des woords een tragikomedie; je kunt er even hard om lachen als om huilen.

Drie angstaan- jagende huwelijken

Droefenis, dat is wel het kernwoord bij de drie stukken die de Duitse toneelschrijver Franz Xaver Kroetz publiceerde onder de titel *Müncher Kindl*. De Nederlandse theaterfirma Growing up in Public gaf de voorstelling de titel *Zomertrilogie*. Het gaat om drie huwelijken die tegelijk leeg en zeer alledaags zijn. Een angstaanjagende combinatie.

De drie stellen – steeds gespeeld door Debbie Korper en Dick van den Toorn – doden de tijd met veel gezeur en gedoe, maar met weinig echte aandacht voor elkaar of de omgeving. In *Grado* is een echtpaar met vakantie in Italië. Zij doet keer op keer pogingen om van zee, kerk, mensen en eten te genieten, maar hij begint steeds over het geld dat toch wel snel opdraakt, het lawaai dat straks waarschijnlijk de sfeer weer zal verpesten, of de kamer met uitzicht op zee die ze hadden kunnen nemen.

In *Van harte beterschap* converseren man en vrouw in een ziekenhuiskamer alsof ze met vakantie zijn, terwijl in werkelijkheid de man aan een

Debbie Korper en Dick van den Toorn
als verveeld echtpaar

dodelijke ziekte lijdt. In *Balans* kijkt een echtpaar terug op een leven vol onvervulde verlangens. Allebei hadden ze graag nog van alles gewild, maar ze zijn er niet aan toe gekomen. Liet Lenshoek heeft de teksten van Kroetz raak vertaald met mooie one-liners en veelzeggende clichés die bij Dick van den Toorn en Debbie Korper in goede handen zijn.

'Zomertrilogie' van Growing up in Public. Informatie: 030-2334026.

†

REYN VAN KOOLWIJK

De drie afzonderlijke stukken, 'Hartelijke Groeten uit Grado', 'Van Harte Beterschap' en 'Balans', zijn alle tragikomedies over het onvermogen om in het nu te leven. Dick van Toorn en Debbie Korper vertolken de rol van man en vrouw die uit alle macht proberen nader tot elkaar te komen maar hierin niet slagen.

'Zomertrilogie' ging in april 1997 in première en wegens de enthousiaste belangstelling van publiek en pers organiseert Growing up in Public nu een reprise-tournee.

In 'Zomertrilogie' worden drie markante stukken van de Duitse auteur Kroetz gebracht. Kroetz is in Nederland veel gespeeld door Toneelgroep Hollandia en De Trust. In 'Zomertrilogie' maken we kennis met drie echtparen. In 'Hartelijke Groeten uit Grado' geniet een echtpaar van een zuurverdiende vakantie. Het wil een mooi moment benoemen en maakt daarmee alles kapot. In 'Balans' kijkt een ouder echtpaar terug op een leven dat vol on vervulde verlangens is gebleven. In 'Van Harte Beterschap' durft een echtpaar niet onder ogen te zien dat een van hen binnenkort zal overlijden. Alle echtparen zijn bang: voor de dood, verveling en stilte. Dick van den Toorn en Debbie Korper maken theater over het leven zelf: over hoe het was, hoe het nooit zal worden en hoe het had kunnen zijn.

Theater Het Oude Raadhuis

Growing Up in Public

Haarlemmermeer - Het toneelgezelschap Growing Up in Public brengt op donderdag 30 oktober een drieluik van de Duitse auteur Kroetz onder de noemer 'Zomertrilogie' in Theater Het Oude Raadhuis. De voorstelling begint om 20.30 uur.

Fotografie: Reyn van Koolwijk.